

Razbijanje osamljenosti

O krščanskem spominjanju

ERIK VARDEN

RAZBIJANJE OSAMLJENOSTI

O KRŠČANSKEM SPOMINJANJU

Erik Varden

RAZBIJANJE OSAMLJENOSTI

O KRŠČANSKEM SPOMINJANJU

Družina
2026

Duhovniku Michaelu Kayalu
in memoriam

KAZALO

	Uvod	9
1.	Pomni, človek, da si prah	19
2.	Spomni se, da si bil suženj v Egiptu	39
3.	Spomnite se Lotove žene!	59
4.	To delajte v moj spomin	83
5.	Sveti Duh vas bo spomnil vsega	103
6.	Glej, da ne pozabiš Gospoda	123
	In memoriam	147

UVOD

Ali moram sam osebno doživeti nekaj, da lahko v resnici rečem, kako se tega spominjam? To vprašanje me je mučilo vse življenje. Korenine ima v določenem spominu, ki ga želim uvodoma deliti z vami v upanju, da utegne biti koristen in ni omejen samo name.

Star sem moral biti devet ali deset let. Družina je bila za mizo. Pogovarjali smo se o dnevnih dogodkih. Moj oče, podeželski veterinar na jugu Norveške, je pripovedoval o vznemirljivem srečanju. Ko je tistega dne prišel na neko kmetijo, je lastnik kosil travo. Dan je bil vroč. Ne več mlad kmet je bil brez srajce. Njegov hrbet, je povedal moj oče, je bil prekrižan z globokimi brazgotinami od bičanja. Zakaj? Med vojno je bil v nemškem ujetništvu, kjer je prestal zverinsko mučenje. Znamenja njegovega ujetništva, običajno skrita, so se razkrila kot nenamerno pričevanje, neke vrste izpoved.

Nihče od nas se ni odzval na očetovo pripoved. Zapomnili smo si jo, potem pa se je pogovor zasukal k temam, ki se jih ne spomnim. Toda podoba brazgotin se mi je vtisnila v spomin. Bilo je, kakor da je po njih bolečina sveta vstopila v moj zaščiteni svet, ki je bil zaradi tega razrvan. Iznenada sem se počutil

ranljivega in izpostavljenega. Nejasno sem se ovedel, kolikor se pač otrok more, vojne, okupacije, človekove zmožnosti za krutost; toda spoznanje, da je bil nekdo v moji bližini, nekdo, ki ga nisem poznal, a bi ga lahko, žrtev takšnega nasilja, me je prestrašilo. Ljudje smo nagnjeni k idealiziranju svojih zgodnjih let. Svojim obnovam ne bi smeli zaupati. Vendar mislim, da ne pripisujem preveč svojemu otroškemu občutju, če rečem, da sem čutil potrebo, da poiščem smisel teh brazgotin, da razvozlam, kaj predstavljajo.

Takrat sem storil, kar sem mogel. Knjižni molj sem že bil in sem se torej začel zanimati za drugo svetovno vojno. Požiral sem knjige o koncentracijskih taboriščih. Knjižničarka v naši krajevni knjižnici ni vedela, kaj naj naredi z menoj. Od doma sem ji moral prinašati potrdila, da bi jo pomirila proti njeni najboljši presoji, da si smem izposoditi, kar hočem. Prebiral sem zgodovino, življenjepise. Odkril sem življenje Hermana Sachnowitza, enega od samo štiriintridesetih deportiranih norveških Judov, ki so bili leta 1945 še živi.

Njegovi spomini so v meni prebudili čut odgovornosti, na katero pa takrat nisem bil pripravljen. Svet, ki sem ga spoznal, je bil kraj grožnje; človeško življenje je imelo ogromno zmožnost za bolečino; nekdo je moral odgovarjati za to. Morda se zdi sprevrženo, da sem se moral v tako rosnih letih dotakniti takšnih globin, vendar sem zaradi tega vesel. Pridobil sem občutek za resnost življenja. Spoznal sem, da se mora človek, če hoče živeti, naučiti gledati smrti v oči. Preden sem sploh lahko vedel, kaj je to pomenilo, sem bil sit površnosti.

Gotovo, moje otroštvo ni bilo omejeno samo na to mračno razmišljanje. Večinoma je bilo srečno. Toda sporočilo brazgotin

me je preganjalo. Sedaj sicer vidim, da je bilo to včasih nekakšna past: lahko bi se nagibal k melodramatičnosti. Kljub temu je bila teža, ki sem jo nosil v mladostništvo, v bistvu v službi resnice. Temota, ki me je zapirala s šepetajočimi zvoki obupa, ni bila, kakor sem se kasneje začel bati, znamenje kakšne značajske pomanjkljivosti. Bila je skrito sočutje, ki se je borilo, da bi prišlo do glasu. Ker sem hrepenel po življenjskih smernicah, sem jih iskal v književnosti.

Zvoke, ki so zveneli domače, sem ujel pri Hesseju, Undset, Blixenu, kasneje pa pri Kafki in Rilkeju. Vojna me je še naprej zaposlovala. Privlačila so me pričevanja iz tistih groznih let, ko je bil človek tako rekoč skrčen na svoje bistvo, si prizadeval živeti z notranjim žarom v svetu, potopljenem v noč. Kanon slovstvenih del, ki so zasledovala to iskanje, je postal zame oblikovalno napotilo. Oblikovala so me dela Elieja Wiesela in Prima Levija, Etty Hillesum in Aharona Appelfelda, Jacquesa Lusseyrana, Ilse Weber in mnogih drugih.

Bilo bi nesmiselno trditi, da se je otrok, ki sem bil, ali mož, ki sem postajal, lahko *prepoznal* v tako skrajnih usodah. Kar pa lahko rečem, je to: že kot deček sem vedel, da postati mož pomeni prevzeti ogromno breme; da je ta tovor treba nositi z notranjo močjo; da mi je bila dodeljena posebna, kakor še neprepoznana naloga nositi, kar mi je bilo določeno; in da ji moram postati kos.

Bili so dnevi, ko me je to spoznanje tlačilo k tlom. A če ga ne bi pridobil takrat, ko sem ga, morda ne bi opazil svetlobe, ki je nenadoma zasijala v to, kar je bilo videti kakor temno nebo brez zvezd. Ta svetloba me je dosegla po glasbi. Bil sem pri šestnajstih, ko sem se začel zanimati za Mahlerja. Svoje prihranke sem pognal za nakup CD-predvajalnika in kupil Bernsteinov

posnetek Mahlerjeve Druge simfonije, *Vstajenje*. Krščanski pomen te teme sem poznal, vendar me je pustil hladnega. Čeprav sem bil krščen, nisem verovanja nikoli utrdil. Če že kaj, sem bil do njega sovražen. Krščanstvo se mi je kazalo kakor hoteni beg pred notranjo dramo, s katero sem se poskušal pogajati in je bila polna protislovij, daleč proč od naučenih pridigarskih gotovosti.

Splošno gledano, veleposlanikom vere ni uspelo narediti vtisa name. Ponosen sem bil, da sem se razglasil za agnostika: to je izražalo neodvisnost duha, ne da bi bilo treba še kaj posebej utemeljevati. Kar me zadeva, je pri Mahlerju šlo za harmoničnost in instrumentacijo. Kljub temu pa nisem mogel ostati ravnodušen, ko sem poslušal simfonijo. Nisem pričakoval, da me bo tako ganila. To, kar je izražala glasba, so še okrepila skladateljeva besedila,[1] zaradi česar je bila dvojno prepričljiva. Kontraaltov solo v četrtem stavku prikazuje človekovo usodo krepko, a mirno. Odlomek iz samospeva iz zbirke *Des Knaben Wunderhorn* (*Dečkov čudežni rog*) trdi, da bo nekako, od nekod žarek osvetlil nočno pot tistega, ki strumno išče dan. Peti, zadnji stavek se iz svojega miru dvigne kakor neurje. Prikliče podobe kaosa, sveta v primežu *tohu vabohu*, »brezobličnosti in praznine« iz druge vrstice Svetega pisma. Postopoma se to, kar bi lahko imeli za navaden hrup, prelije v ritmično temo. Najprej jo izrazijo najgloblje, najtemnejše strune. Potem se razširi po orkestru. Združi njegove neštete glasove in nakazuje smer in smisel. Namige, vsebovane v tem melodičnem valovanju, jasno izrazi zbor:

[1] Besedila v zadnjem stavku simfonije *Vstajenje* so v glavnem Mahlerjeva. Navajam jih iz opomb na ovitku posnetka, ki sem ga poslušal: Gustav Mahler, *Simfonija št. 2, »Auferstehungs-Symphonie«*, New York Philharmonic, dirigent Leonard Bernstein (Deutsche Grammophon, 423 395-2, 1986).

Wieder aufzublühn, wirst du gesät!
Der Herr der Ernte geht
Und sammelt Garben
Uns ein, die starben.

Posejan si bil, da spet vzcvetiš.
Gospodar žetve hodi
in pobira snope
nas, ki smo umrli.[2]

Ali bi bilo to lahko res? Preden je nevera imela čas, da se izoblikuje, so jo utišali glasovi s petjem o upanju, ki je moralo skrivaj zoreti v mojih globinah, saj sem ga prepoznal kot svojega:

O glaube, mein Herz, o glaube: Es geht dir nichts
verloren! Dein ist, ja dein, was du gesehnt, dein,
was du geliebt, was du gestritten! O glaube: Du
warst nicht umsonst geboren! Hast nicht umsonst
gelebt, gelitten!

O, veruj, moje srce, veruj: nič ne boš izgubilo!
Tvoje je, po čemer si hrepenelo, da, tvoje;
tvoje, kar si ljubilo, za kar si se bojevalo! O, veruj,
nisi zaman rojeno! Nisi zaman živelo, trpelo.

Ob teh besedah je nekaj izbruhnilo. Ponavljajočemu poudarjanju »nisi zaman, nisi zaman« se ni bilo mogoče upirati.

[2] Prevod besedila pesmi 5. stavka se nahaja na: https://sl.wikipedia.org/wiki/Simfonija_%C5%A1t._2_(Mahler) [Op. prev.]

Ni bilo samo, da sem hotel to verjeti. Vedel sem, da je res. Zveni obrabljeno, a v tistem trenutku se je moja zavest spremenila. Z gotovostjo, ki ni izvirala niti iz pretiranih čustev niti iz hladne analize, sem vedel, da nosim v sebi nekaj, kar presega meje mene samega. Ovedel sem se, da nisem sam. Ni bilo posebne topline, ni bilo zanosnega notranjega vrenja. Ni bilo solz. Toda nisem mogel več dvomiti v resničnost tega, kar sem našel, tako kakor nisem mogel dvomiti v to, da obstajam. Ta občutek me ni nikoli zapustil. Da je to moralo biti tako, me še vedno preseneča.

Kaj se je zgodilo? Verjamem, da je resnično reči: spomnil sem se. V izjemnem uvidu, ki ga je povzročila glasba, so se potrdile moje globoke slutnje. Stiska zaradi brazgotin, kronika človeške predrznosti proti človeku je ustrezala svetu, kakršen je bil, svetu, v katerem sem živel. Njegova realnost je preniknila vame. Bolečina, ki sem jo čutil v tistem, česar se nisem naučil razumeti kot svojo dušo, je bila moja; vendar je privrela iz virov, ki so bili pred mojim doživetjem in so ga presegali. Bil sem opozorjen na otipljivo občestvo s človeštvom, ki sem ga videl pred seboj kot trpečo množico, ki jo je zasenčila smrt. Prepričan sem bil, da je moja dolžnost, da ne odvrnem svojega pogleda: moral sem biti spodoben in videti. Glas v meni je namreč pel: »Ne zaman!« Mahler mi je dal čutiti, da se je mogoče soočiti z življenjem, ne da bi se prepustili malodušnosti ali norosti, ker trpljenje sveta objema neskončna radodarnost, ki mu daje smisel. Ko sem srečal, se spomnil te radodarnosti, sem jo prepoznal kot osebno navzočnost. Hotel sem jo zasledovati, izvedeti njeno ime, spoznati njene značilnosti.

Za vodstvo sem se obrnil k Svetemu pismu. Do takrat je bilo v vseh pogledih zaprta knjiga in, kakor sem mislil, skladišče puhlosti in težko razumljivih dogem. Nekateri izrazi v njem so me odbijali. Vendar sem našel tudi vabljive, privlačne besede:[3]

> Moja duša hrepeni po tebi ponoči, moj duh v meni te išče navsezgodaj (Iz 26,9).

> Tudi vi ste zdaj žalostni; toda spet vas bom videl in vaše srce se bo veselilo in vašega veselja vam nihče ne bo vzel (Jn 16,22).

> Kajti vse, kar se razodeva, je luč (Ef 5,13).

Ne morem trditi, da sem razumel pomen takšnih povedi niti da ga razumem sedaj, vendar so mi vzbudile občutek prepoznavnosti. Bilo je, kakor da bi govorile o znanih stvareh, priklicale pozabljene spomine. Tako se mi je krščanski predlog razjasnil od znotraj, odmeval v valovanjih mojega duha in duše, celo mojega telesa. Razkril mi je moje hrepenenje. Vem, da je pri nekaterih spreobrnitev hipna, posledica nekega nenadnega prebliska. Moja pot je bila drugačna. V nekem smislu ni bila posebej duhovna, če to besedo razumemo kot očitni dotik presežnega. Božja skrivnost se mi je razodela prikrito, čvrsto utelešena. Svojo pot sem prehodil od ene stopnje zavedanja do druge. Celo strogo akademski študij teologije je zame postal (in

[3] Svetopisemska mesta, ki so me navdušila, še preden sem vedel, da gre za Sveto pismo, so bila Izaija 26,9, Janez 16,22 in Efežani 5,13.

ostal) stvarna disciplina, vrsta radikalnega realizma, od katerega je odvisno moje življenje. Ko teologija izgubi to nujnost, me ne zanima več.

Prostor, v katerem je potekalo moje iskanje, je bila Katoliška Cerkev. Najprej sem jo opazoval od daleč, privlačila me je njena dolga, neprekinjena zgodovina. Ko sem stopil vanjo, sem ugotovil, da je to topli in gostoljubni prostor, v katerem sem se dobro počutil. Odkril sem neko okolje, ki je sprejelo moja protislovja, ne da bi pri tem ogrožalo resnico. Lahko je usmerjalo in očistilo tako mojo bridkost kakor mojo željo. Vedel sem, da sem prišel domov, ko sem dojel obseg zakramentalnega dejanja. V njem se namreč združi v en sam trenutek vse, kar je v nebesih in na zemlji: Smisel vsega je v rokah polomljenega človeškega bitja, ki ga bo prelomil, in vendar vse drži in celi.

Cerkev je zame postala navdihovalka spominjanja. Omogočila mi je, da sem svoje plehko, včasih bedno življenje razumel v okviru odrešenjske pripovedi, ki ne sega samo nazaj v začetek časa, ampak se spominja tudi naprej, v večnost. Biti v jedru te pripovedi pomeni slišati, včasih z grozljivo jasnostjo, obupne krike človeštva; slišati tudi hrapavi glas zla; in to ne nerazločno okoli sebe, marveč v svojem srcu. Človek lahko vztraja v takšnem poslušanju samo, če hkrati prisluhne drugemu, nevsiljivemu glasu, ki postavlja stvari na svoje mesto, ko pravi: »Izpolnjeno je!« S harmonično nadarjenostjo uspe spraviti nasilne krike »Križaj ga!« in angelsko vzklikanje »Hozana!« v eno samo sozvočje, ki se dviga iz razglašenosti proti še nikoli slišani lepoti.

Bič, katerega podoba je bila pred mojimi otroškimi očmi, ostaja takšen, kakršen je bil. Zadaja resnične rane, ki zahteva-

jo, da se jih vidi in objokuje. Vendar niso neozdravljive, če jih obsije žarek ognja, ki zatre noč, ogenj, ki je prišel na svet kot ljubezen in ga je preprosto treba prižgati, da zagori. Ko sem dojel, da pomeni biti menih podariti svoje življenje kakor suhi les v ta namen, sem bil prepričan, da sem hotel ravno to. S tem načinom življenja sem lahko svobodno prevzel nalogo, ki mi je bila v otroštvu naložena z nenavadno slutnjo.

Ta naloga me razpenja v vse smeri. Biti menih pomeni živeti v brezmejnem svetu. Pomeni, da te vleče navzgor v višave in navzdol v globine, v dolžino in širino, ki se dotikajo neskončnosti. Ko se meniško življenje živi iskreno, je prostor preobrazbe. Cerkveni očetje so opisovali, kako je menihovo srce zdrobljeno, potem odprto in v tem dogajanju ozdravljeno. Začne se širiti, dokler ne zajame vsega sveta, Boga opozarja na stisko sveta in svet spominja na Božje usmiljenje. Srce meniha, ki je upodobljeno po Kristusovem, je šotor srečanja. Usmerjeno je navzgor v radosti, ki je toliko bolj zaupljiva, ker je bila preizkušana. Radost, ki se mi je kot mladeniču pogosto izmuznila, mi je sedaj dana. Je obenem dobro znana in nova. Še vedno vidim temo – kako tudi ne? Toda izgubila je svoj čar. Vem, da je skozi njo predrla svetloba. »Tudi tema ne bo pretemna zate,« pravi Psalm (139,12). Predvsem tega ne smemo nikoli pozabiti.

Spominjanje, pripovedovanje spominov je pripovedovanje identitete. Spominjamo se, kaj smo bili, kaj nas je naredilo to, kar smo. Istočasno pa postajamo to, česar se spominjamo. Naše spominjanje ni nikoli omejeno samo na izkušnjo, najsi bo ozka ali široka. Odkrivamo – če si drznemo –, da je spomin več kakor samo stoječa mlaka zasebnih spominov. S spominjanjem, resničnim spominjanjem se odvežemo od priveza in odrinemo

na odprto morje z vsem, kar je v tem nevarnosti in navdušenosti. Ta proces so preučevali veliki umi od Platona prek Avguština do Carla Gustava Junga in, na svoj način, Prousta.

Namen te knjige je skromen. Beleži vajenstvo spominjanja. Knjigo sem zgradil okoli šestih svetopisemskih zapovedi spominjanja; te zapovedi so bile svetilniki na moji plovbi. Trudil sem se pisati iz izkušnje. Zaradi tega bo moja knjiga precej omejena. Ponujam jo v prijateljskem duhu kot povabilo na pot pod noge. Tisti, ki me bodo pustili za seboj, da bi sami šli naprej, me bodo razveselili, ko bom v daljavi videl njihova bela jadra. Nekoč so menihi pogosto začeli predgovor v svoja pisanja z besedami: »Naj vam pride prav, kar sem napisal.« To je tudi moja želja.

1
POMNI, ČLOVEK, DA SI PRAH

Sveti Benedikt je v svojem *Pravilu* za menihe, listini zahodnega meništva od šestega stoletja dalje, predpisal, da mora življenje meniha vedno imeti »postni značaj«.[4] S tem priporoča določeno strogost življenja, saj je postno obdobje čas, ko »delamo pokoro za malomarnosti drugih časov«. Vendar pa je v tej povedi več. Post kaže na veliko noč, v *Pravilu* pa povsod odmevajo velikonočni toni. Menihov teden teče od nedelje, dneva vstajenja, velike noči v malem, in se konča z njo. Vsako nedeljo ob vigiliji se znova začne tedenska molitev psalmov, izjemno sredstvo, s katerim se vstopi v odrešenjsko zgodbo, ki je dosegla vrhunec v Jezusovi veliki noči. Vsaka ura nedeljskega molitvenega bogoslužja odmeva od petja aleluje, velikonočnega vzklika. Tega je sveti Benedikt razširil tudi na delovne dni kot pripev za praznično večerno molitev, da bi vsakodnevno temačnost sleherne noči osvetlil z iskro plamena velikonočne sveče.

[4] Poglavje 49 *Pravila* svetega Benedikta obravnava spoštovanje posta; poglavje 15 navaja »Čas za petje Aleluje«; poglavje 18 določa, da se psalter znova začne vsako nedeljo ob vigiliji.

Celotno življenje meniha je usmerjeno v veliko noč. Njegov »postni značaj« zagotavlja, da napetost ne popusti. Poziva ga, naj prizna svoj položaj pred Bogom, naj se zaveda svojih potreb, naj se zaveda Božjega daru. Takšno priznanje je vgrajeno v cerkveno bogoslužje na pepelnično sredo. Postni čas imenujemo »čas pokore«. Zato je potemtakem toliko bolj presenetljivo, da simbol, s katerim se začne, ne poudarja toliko osebne grešnosti kakor našo prigodnost ustvarjenih bitij. Duhovnik moli pri blagoslovu pepela, s katerim bo zaznamoval čelo vernikov:

Deus, qui humiliatione flecteris et satisfactione placaris,
aurem tuae pietatis precibus nostris inclina, et super
famulos tuos, horum cinerum aspersione contacts, gratiam
tuae benedictionis effunde propitius, ut, quadragesimalem
observantiam prosequentes, ad Filii tui paschale mysterium
celebrandum purificatis mentibus pervenire mereantur.

O Bog, ponižno priznanje grehov te gane
in zadoščevanje potolaži.
Usliši naše prošnje:
vsem, ki se bodo udeležili pepeljenja,
podeli milost svojega blagoslova,
da bomo po tem postnem času vredni
z očiščenimi srci obhajati velikonočne skrivnosti.[5]

S pepeljenjem izpovemo sorodnost s tem svetom iz prahu, izrečemo svojo pripravljenost, da se odpovemo stremljenju po

[5] Slovenska škofovska liturgična komisija, *Rimski obrednik: Blagoslovi*, Ljubljana: Slovenska škofovska liturgična komisija, 1989.

Erik Varden

RAZBIJANJE OSAMLJENOSTI

O KRŠČANSKEM SPOMINJANJU

Naslov izvirnika: *The Shattering of Loneliness*

© izvirnika: Erik Varden, 2018

© za slovensko izdajo: Družina d. o. o., 2026

Prevod knjige *The Shattering of Loneliness* je izdala Družina d. o. o.
v dogovoru z Bloomsbury Publishing Plc.

Imprimatur: msgr. dr. Andrej Saje, novomeški škof in predsednik SŠK,
št. 10-1/26, Ljubljana, 27. 1. 2026

Svetopisemski navedki so vzeti iz uradnega prevoda Katoliške Cerkve
v Sloveniji (©2024, Slovenska škofovska konferenca).

Prevod: dr. Drago Karl Ocvirk
Jezikovni pregled: Vida Frelih
Korekture: Lejla Križanič Krk
Grafična priprava: Nuša Gabrijel
Uredila: Lara Gea Vurnik Navinšek
Izdala: Družina d. o. o.
Za založbo: Tone Rode
Tiskano po naročilu, D-tisk, Grosuplje
Ljubljana 2026

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

27-584

VARDEN, Erik
Razbijanje osamljenosti : o krščanskem spominjanju / Erik Varden ; [prevod Drago Karl Ocvirk]. - Ljubljana : Družina, 2026

Prevod dela: The shattering of loneliness

ISBN 978-961-04-1255-7
COBISS.SI-ID 264482051

Razbijanje osamljenosti

O krščanskem spominjanju

Izkušnja osamljenosti je tako univerzalna kot lakota ali žeja.

Ko tako stojim pred Bogom, priznavam, da nisem Bog. Se sprijaznim s prepadom, ki me loči od njega, sprejmem njegovo nelagodno drugačnost. On je to, kar jaz nisem, vendar nosim njegov pečat. Hrepenim po izpopolnitvi, ki je nič od ustvarjenega ne more dati. Hodim po tej zemlji kot utelešeno hrepenenje. Sem doma, vendar tujec z domotožjem po domovini, ki se je spominjam, nisem pa je še videl …

Erik Varden, norveški škof in trapist, se v duhovnem eseju poglobi v eno temeljnih in hkrati najtežjih človeških doživljanj. Pri tem občutka osamljenosti ne obravnava kot stanje, ki bi ga bilo treba ozdraviti, temveč kot posledico našega najglobljega hrepenenja, želje po združitvi z Bogom. V šestih poglavjih nas z razlago različnih vidikov krščanskega spominjanja spodbuja, naj ne pozabimo, od kod prihajamo, kdo smo in kam nam je namenjeno prispeti. Lirično in prodorno razmišljanje o tem, kaj pomeni biti človek, je obogateno z razlago izbranih svetopisemskih odlomkov in sklicevanjem na številne avtorje, pesnike, skladatelje in druge umetnike.

Dom Erik Varden OCSO je škof norveške prelature Trondheim in nekdanji opat samostana Mount Saint Bernard (Leicestershire, Anglija). Svoje duhovne spodbude objavlja tudi na blogu *Coram Fratribus*.

Slika na naslovnici: Arcabas, *Les Pèlerins d'Emmaüs*, iz cerkve Saint-Hugues-de-Chartreuse, Francija, reproducirano z dovoljenjem the Association des Amis de l'OEuvre d'Arcabas.
Fotografija avtorja: Margot Krebs Neale

ZALOŽBA DRUŽINA

9 789610 412557

24,90 EUR